

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

**НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
ДИСЦИПЛІНИ**

**«МУНІЦИПАЛЬНА СОЦІАЛЬНО – ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА»
(для бакалаврів, магістрів)**

МАУП

Київ – 2016

Підготовлено доцентом кафедри державного управління та самоврядування
В.В. Утвенком

Затверджено на засіданні кафедри державного управління та самоврядування
(протокол №10 від 20 квітня 2016 р.)

*Схвалено Вченою радою Інституту соціальних наук і самоврядування
Г.А. Алієва Міжрегіональної Академії управління персоналом (протокол №9 від 29
квітня 2016)*

Утвенко В.В. Навчальна програма дисципліни «Муніципальна соціально-
економічна політика» (для бакалаврів, магістрів). – К.: МАУП, 2016. – 26 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний план, зміст
дисципліни «Муніципальна соціально-економічна політика», вказівки до
виконання контрольної роботи, теми контрольних робіт, питання для
самоконтролю, а також список літератури.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

«Муніципальна соціально-економічна політика» - одна з дисциплін, що належить до тих, які створюють основну базу знань, необхідну для ефективної підготовки фахівців з менеджменту організацій, в сфері організації місцевого самоврядування, а також державного управління, для роботи в громадських організаціях, муніципальних установах, галузях міського господарства.

Підготовка фахівців у сфері менеджменту організацій має на меті дати слухачам теоретичні знання та виробити в них практичні навички опрацьовувати й обґрунтовувати конкретні пропозиції, які стосуються актуальних проблем місцевого самоврядування, муніципального управління, соціально-економічного розвитку міст.

У зв'язку з цим у програмі вивчення дисципліни «Муніципальна соціально-економічна політика» для бакалаврів та спеціалістів міститься як теоретичний матеріал, так і специфіка застосування отриманих знань та навичок на практиці.

Студенти знайомляться з основними поняттями муніципальної соціально-економічної політики, її законодавчого забезпечення, особливостями становлення та розвитку муніципальної соціально-економічної політики в Україні, а також за її межами. Чільне місце приділяється проблемам сталого розвитку соціальної сфери міст, соціальній політиці, яка проводиться органами державного управління та місцевого самоврядування. Розглядаються особливості формування матеріальних та фінансово-економічних ресурсів міст, муніципального бюджету та фінансів, розвиток житлово-комунального господарства та його головних підгалузей (власне житлового господарства, системи водопостачання і водовідведення в містах, муніципальної енергетики та системи енергозбереження міст, розвитку електропостачання міст), а також проблеми функціонування муніципального пасажирського транспорту. Крім цього, навчальна програма також присвячена таким важливим елементам муніципальної політики зі сталого соціально-економічного розвитку міст як стратегічне планування, проблемам реформування

та подальшого розвитку соціальної сфери, інноваційної політики органів місцевого самоврядування, створення бізнес-інкубаторів та сприятливого бізнес-клімату на території муніципалітетів тощо.

Отже, програма навчальної дисципліни «Муніципальна соціально-економічна політика» спрямована на те, щоб дати студентам, які навчаються за спеціальністю «Менеджмент організацій», знання теоретичних основ муніципальної соціально-економічної політики та застосування здобутих знань та навичок на практиці.

Дисципліна «Муніципальна соціально-економічна політика» викладатиметься з урахуванням найсучасніших інтерактивних методик.

МАУП

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

дисципліни

«МУНІЦИПАЛЬНА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА»

№п/п	Назва змістового модуля і теми
1	Змістовий модуль 1. Особливості розвитку муніципальної соціально-економічної політики в Україні
	Основні поняття муніципальної соціально-економічної політики. Роль органів державного управління в здійсненні муніципальної соціально-економічної політики
2	Законодавче забезпечення муніципальної соціально-економічної політики
	Змістовий модуль 2. Матеріальні та фінансово-економічні ресурси розвитку міст
3	Особливості формування фінансово-економічних ресурсів міст
4	Муніципальний бюджет та фінанси
5	Економіка міст
6	Житлово-комунальне господарство міст та його складові
7	Системи водопостачання і водовідведення в містах
8	Муніципальна енергетика та система енергозбереження міст
9	Електропостачання міст
10	Міський пасажирський транспорт
	Змістовий модуль 3. Муніципальна політика з сталого соціально-економічного розвитку міст
11	Стратегічне планування як один з головних елементів сталого соціально-економічного розвитку міст.
12	Муніципальна політика зі сталого розвитку соціальної сфери міст
13	Інноваційна спрямованість та ефективність розвитку міст
14	Оптимізація управління системою життєзабезпечення та розвитку міста
15	Бізнес-інкубатори
16	Бізнес-клімат

Зміст

дисципліни

«МУНІЦИПАЛЬНА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА

Змістовий модуль 1. Особливості розвитку муніципальної соціально-економічної політики в Україні

Тема 1. Основні поняття муніципальної соціально-економічної політики. Роль органів державного управління в здійсненні муніципальної соціально-економічної політики.

Сутність поняття «Муніципальна соціально-економічна політика». Роль органів державного управління в реалізації муніципальної соціально-економічної політики. Взаємодія органів державного управління та місцевого самоврядування в реалізації муніципальної соціально-економічної політики. Головні перешкоди на шляху до успішної реалізації муніципальної соціально-економічної політики. Бюджетні проблеми муніципалітетів. Проведення бюджетної реформи в Україні в контексті зміцнення фінансової бази місцевого самоврядування. Питання розробки стратегії соціально-економічного розвитку міст.

Література [5; 11; 12; 16; 21; 24; 27; 29; 31; 45; 57]

Тема 2. Законодавче забезпечення муніципальної соціально-економічної політики

Територіальні громади в системі місцевого самоврядування. Організаційно-правова, матеріальна та фінансова основа розвитку місцевого самоврядування. Законодавче забезпечення фінансування місцевого самоврядування. Повноваження органів місцевого самоврядування в галузі бюджету, фінансів та цін. Повноваження органів місцевого самоврядування щодо управління комунальною власністю. Повноваження в галузі житлово-комунального господарства, побутового, торговельного обслуговування, громадського

харчування, транспорту та зв'язку. Повноваження у галузі будівництва. Повноваження у сфері освіти, охорони здоров'я, культури, фізкультури і спорту. Повноваження у сфері регулювання земельних відносин та охорони навколишнього природного середовища. Повноваження у сфері соціального захисту населення. Повноваження у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

Література [4; 6; 11; 14; 15; 17; 18; 24; 27; 45; 51]

Змістовий модуль 2. Матеріальні та фінансово-економічні ресурси розвитку міст

Тема 3. Особливості формування фінансово-економічних ресурсів міст

Роль комунальних підприємств, установ та організацій в соціально-економічному розвитку міста. Муніципальна (комунальна) власність та її ознаки. Особливості управління підприємствами комунальної власності). Фінансовий стан муніципальних підприємств та установ в українських містах. Особливості розвитку транспортної інфраструктури у великих та малих містах. Проблема підвищення ефективності управління комунальною власністю і загального матеріально-фінансового становища територіальної громади. Роль органів місцевого самоврядування в підвищенні ефективності управління матеріальними та фінансово-економічними ресурсами міст. Інформація як шлях підвищення ефективності управління матеріальними та фінансово-економічними ресурсами міст. Основні напрямки підвищення ефективності управління матеріальними та фінансово-економічними ресурсами міст. Інформатизація як шлях підвищення ефективності управління матеріальними та фінансово-економічними ресурсами міст. Багатофункціональні інформаційні системи (ІС). Геоінформаційні системи (ГІС). Значення ГІС у соціально-економічному управлінні містом.

Література [1; 12; 18; 19; 21; 24; 27; 29; 30; 32; 45]

Тема 4. Муніципальний бюджет та фінанси

Місцеві податки і збори як основа фінансової спроможності муніципальних властей. Механізм розподілу податкових надходжень між бюджетами різних рівнів: український та зарубіжний досвід. Види місцевих податків та зборів в Україні. Основні види місцевих податків в зарубіжних країнах (на прикладі Німеччини та Іспанії). Проблема залежності місцевих властей від центрального уряду в ухваленні рішень щодо доходів та видатків. Особливості формування бюджетів у великих та малих містах. Проблема недостатнього забезпечення фінансовими ресурсами органів місцевого самоврядування для виконання ними делегованих повноважень. Особливості ресурсного забезпечення видатків муніципальних бюджетів на делеговані повноваження. Обмеженість можливостей органів місцевого самоврядування збільшувати ефективність збору податків, що формують муніципальні бюджети. Проблема низьких ставок місцевих податків і зборів. Особливості реформування доходів муніципальних бюджетів. Основні статті прибутків та видатків муніципальних бюджетів. Система муніципальних позик як один з напрямків муніципальних властей з наповнення місцевих бюджетів та соціально-економічного розвитку. Проблеми зміцнення дохідної бази місцевих бюджетів в умовах поглиблення соціально-економічних реформ. Основні напрямки реформування системи фінансового забезпечення муніципалітетів. Права органів місцевого самоврядування в сфері місцевого оподаткування.

Література [1; 7; 13; 22; 23; 27; 32; 39; 42; 50; 52; 54]

Тема 5. Економіка міст

Сутність поняття «економіка міст». Особливості розвитку муніципальних економічних систем. Сектор муніципального бізнесу. Складові сектору муніципального бізнесу. Особливості формування сприятливого інвестиційного клімату міст. Роль муніципальних властей у формуванні сприятливого інвестиційного клімату міст. Підвищення ролі банків в економіці міст. Охорона здоров'я як один з найважливіших напрямків соціальної політики муніципалітетів. Проблеми системи охорони здоров'я та шляхи їх подолання. Малий бізнес. Основні проблеми розвитку малого бізнесу.

Література [5; 12; 16; 19-21; 24; 27; 29; 30; 45]

Тема 6. Житлово-комунальне господарство міст та його складові

Житлово-комунальне господарство (ЖКГ) як соціально-важлива життєзабезпечувальна галузь комунального господарства. Аналіз стану житлово-комунальних послуг міського господарства. Заходи муніципальних властей щодо реформування ЖКГ та підвищення його ефективності. Характеристика загального стану ЖКГ міст. Структура житлово-комунального господарства міст. Проблема будівництва та отримання нового житла. Питання передачі відомчого житлового фонду на баланс місцевих рад. Приватизація житлового фонду. Проблема реконструкції житлових будинків перших масових серій. Створення конкурентного середовища та заходи з економічного стимулювання діяльності житлових організацій. Основні напрямки удосконалення роботи ЖКГ. Питання необхідності публічного надання інформації з діяльності житлових організацій. Проблема реформування управління житлом. Використання об'єктивного підходу в управлінні міською нерухомістю. Реформування систем оплати за наймання житла.

Література [16; 20; 26; 27; 30; 36; 40; 47; 55; 56]

Тема 7. Системи водопостачання і водовідведення в містах

Сучасний стан галузі водопостачання в містах. Проблеми функціонування системи водопостачання в містах. Зношеність основних фондів водоводів та мереж як одна з головних проблем системи водопостачання. Головні проблеми розвитку системи водопостачання. Заходи органів місцевого самоврядування щодо розв'язання проблем водопостачання населення. Сучасний стан системи водовідведення в містах. Основні складові потужностей міських очисних споруд. Стратегічні напрямки розвитку систем водопостачання та водовідведення в українських містах.

Література [16; 19; 20; 24; 26; 27; 29; 30; 36; 56]

Тема 8. Муніципальна енергетика та система енергозбереження міст

Особливості функціонування енергетичного комплексу міст. Нормативно-правова база функціонування муніципальної енергетики й енергопостачання. Структурна перебудова економіки України як засіб політики енергозбереження на місцевому рівні. Енергозбереження та навколишнє середовище. Організаційно-фінансове забезпечення енергопостачання та енергозбереження на місцевому рівні. Світовий досвід теплопостачання міст. Характеристика системи централізованого теплопостачання (СТЦ) найбільших міст України. Політика муніципальних служб щодо вибору та розміщення джерел теплової енергії стосовно споживачів. Стан та реконструкція джерел теплоти. Автоматизація та диспетчеризація СТЦ. Заходи муніципальних служб стосовно зниження втрат теплоти у споживачів. Удосконалювання організації планування і управління СТЦ. Використання ГІС для підвищення ефективності використання СТЦ. Сучасний стан газової галузі і характеристика газопостачання регіонів та муніципалітетів. Джерела газопостачання міст України. Основні заходи муніципальних властей щодо підвищення ефективності газопостачання міст. Структура системи енергопостачання та енергозбереження в містах зарубіжних країн.

Література [12; 16; 20; 24; 26; 27; 30; 36; 47; 56; 60]

Тема 9. Електропостачання міст

Сучасний стан електропостачання міст. Головні споживачі електричної енергії. Суспільні та комунально-побутові споживачі. Міський електрифікований пасажирський транспорт як один з головних споживачів електричної енергії у великих містах. Заходи органів місцевого самоврядування щодо шляхів підвищення роботи з електропостачання міст. Система енергозбереження в електропостачанні. Завдання органів місцевого самоврядування, спрямовані на енергозбереження в електропостачанні. Стратегічні напрямки забезпечення енергозбереження в системах електропостачання і освітлення міст.

Література [12; 16; 19; 20; 24; 26; 27; 29; 30; 36; 47]

Тема 10. Міський пасажирський транспорт

Сучасний стан міського пасажирського транспорту. Основні тенденції розвитку галузі. Стратегічне направлення розвитку міського пасажирського транспорту в українських містах. Взаємодія органів державного управління та місцевого самоврядування з реформування та подальшого функціонування міського пасажирського транспорту. Умови ефективного функціонування транспортного підприємства. Мало витратні заходи органів місцевого самоврядування, орієнтовані на швидку окупність міського пасажирського транспорту. Пропозиції щодо можливості залучення інвестицій у транспортну галузь та створення нових робочих місць. Головні проблеми міського громадського транспорту, які потребують негайного розв'язання з боку муніципальних властей.

Література [12; 20; 24; 27; 28-30; 41; 48]

Змістовий модуль 3. Муніципальна політика з сталого економічного розвитку міст

Тема 11. Стратегічне планування як один з головних елементів сталого соціально-економічного розвитку міст

Сутність стратегічного планування. Особливості стратегічного управління соціально-економічного розвитку міст. Роль стратегічного планування в забезпеченні сталого соціально-економічного розвитку міст. Пріоритети стратегічного плану розвитку міст. Специфіка управління соціально-економічним розвитком міст. Своєрідність української стратегії планування муніципального соціально-економічного розвитку. Основні напрямки стратегічного планування розвитку міст. Визначення цілей розвитку міст. Аналіз зовнішнього середовища міст. Визначення сильних та слабких сторін розвитку міст. Розробка концепції розвитку міст. Головна мета розвитку міст. Принципи розвитку. Розробка плану конкретних дій та здійснення стратегії. Розробка програми соціально-

економічного розвитку міст України. Особливості стратегічного планування в зарубіжних країнах.

Література [8; 12; 16; 19; 25; 27; 30; 37; 41; 46; 49]

Тема 12. Муніципальна політика зі сталого розвитку соціальної сфери міст

Сутність та головні особливості муніципальної політики в соціальній сфері. Роль держави в розвитку соціальної сфери муніципалітетів. Муніципальна політика соціального розвитку в системі державної соціальної політики. Законодавче забезпечення розвитку соціальної інфраструктури міст. Соціальна підтримка малозабезпечених та непрацевдатних громадян з боку органів місцевого самоврядування. Соціальні пільги та інші види соціальної допомоги. Проблема безробіття в містах України та заходи органів місцевого самоврядування щодо його подолання. Пільги, які надаються для підтримки життя і які надаються при настанні інших соціальних ризиків. Здійснення соціального обслуговування населення з боку муніципальних установ.

Форми та види соціального обслуговування. Органи, які здійснюють соціальне обслуговування. Проблеми надання адресної соціальної допомоги на території муніципалітетів. Питання реформування соціальних відносин в муніципалітетах.

Література [4; 6; 12; 15; 16; 20; 24; 27; 32; 43; 61; 62]

Тема 13. Інноваційна спрямованість та ефективність розвитку міст

Інноваційна основа соціально-економічного розвитку міста. Політика міської виконавчої влади в галузі інновації. Принципи інноваційної діяльності муніципальних органів влади. Моделі та програми інноваційного розвитку міст. Мета управління інноваціями міського комплексу. Інноваційна політика в галузі міської промисловості. Поняття технополісу. Вимоги до розміщення технополісів. Підготовка програми розвитку технополісів. Затвердження програми. Стратегія інноваційного розвитку міст. Проблеми стратегії інноваційного розвитку міст.

Роль органів місцевого самоврядування у вирішенні проблем стратегії інноваційного розвитку міст. Сутність стратегії розвитку. Першочергові організаційні рішення стратегії розвитку міст. Основні напрямки концептуального, теоретичного і науково-практичного спрямування стратегії розвитку міст.

Література [5; 10; 12; 27; 30; 31; 39; 44; 46; 59]

Тема 14. Оптимізація управління системою життєзабезпечення та розвитку міста

Принципи побудови системи управління життєзабезпеченням міста. Об'єкт управління. Механізм управління життєзабезпеченням міста. Складові механізми управління. Формування ефективної системи місцевого самоврядування як складова ефективного управління життєзабезпеченням міста. Особливості формування цілей і завдань системи планування і управління соціально-економічним розвитком міста. Характеристика цілей управління. Конкретність і вимірність управління. Формування цілей. Взаємопідтримування поставлених цілей. Поділ інтегральних цілей функціонування на підцілі. Вибір і обґрунтування критеріїв досягнення цілей.

Література [5; 19; 27; 30; 31; 32; 41; 46; 59]

Тема 15. Бізнес-інкубатори

Сутність бізнес-інкубаторів. Поява та розвиток бізнес-інкубаторів в Україні. Роль органів місцевого самоврядування в створенні та діяльності бізнес-інкубаторів. Мета та цілі бізнес-інкубаторів. Умови успішної діяльності бізнес-інкубаторів. Принципи діяльності бізнес-інкубаторів. Основні послуги, що надаються бізнес-інкубаторами. Діяльність бізнес-інкубаторів в українських містах (Київ, Вінниця, Одеса, Ялта, Рівне, Полтава, Горлівка тощо). Створення та діяльність бізнес-інкубаторів за кордоном.

Література [2; 3; 25; 27; 33; 34; 38; 53; 58; 59]

Тема 16. Бізнес-клімат

Сутність поняття «бізнес-клімат». Особливості створення бізнес-клімату в

містах України. Роль органів місцевого самоврядування у створенні сприятливого бізнес-клімату. Бізнес-клімат за кордоном. Методика дослідження бізнес-клімату в містах України. Вплив сприятливого бізнес-клімату на соціально-економічний розвиток міст. Бізнес-клімат і підтримка малого та середнього підприємництва.

Література [2; 9; 12; 27; 35; 39; 44]

ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Виконання контрольної роботи передбачає розвиток навичок самостійного пошуку необхідної інформації, опрацювання та осмислення теоретичного і практичного матеріалу. Вибір теми – довільний.

Контрольна робота виконується на скріплених аркушах паперу формату А4. Обсяг контрольної роботи повинен бути не менше 12 сторінок. На титульній сторінці вказуються: назва дисципліни («Муніципальна соціально-економічна політика»); прізвище, ім'я, по батькові студента, домашня адреса; номер групи. Контрольна робота має містити зміст, вступ, не менше двох розділів, висновки і список використаної літератури. На останній сторінці ставиться дата виконання роботи та підпис студента. Роботу необхідно здати в наукову частину в установленний термін.

До заліку чи іспиту студент допускається, якщо контрольну роботу оцінено позитивно.

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

1. Сутність муніципальної соціально-економічної політики.
2. Роль органів державного управління в реалізації муніципальної соціально-економічної політики.
3. Законодавство в сфері муніципальної соціально-економічної політики.
4. Повноваження муніципалітетів в сфері бюджетних відносин, фінансів та управління комунальною власністю згідно з українським законодавством.
5. Значення комунальних підприємств, установ та організацій в соціально-економічному розвитку міст.

6. Роль муніципальних утворень в підвищенні ефективності управління матеріальними та фінансово-економічними ресурсами міст.
7. Основні напрямки підвищення ефективності управління матеріальними та фінансово-економічними ресурсами міст.
8. Роль інформатизації в підвищенні ефективності управління матеріальними та фінансово-економічними ресурсами міст.
9. Основні види муніципальних податків та зборів.
10. Формування муніципальних бюджетів в умовах сучасної України. Головні джерела надходжень до муніципальних бюджетів.
11. Основні статті видатків муніципальних бюджетів.
12. Роль муніципальних запозичень в наповненні міських бюджетів та реалізації муніципальних соціально-економічних програм.
13. Визначення «економіка міст». Особливості розвитку муніципальних економічних систем, сектору муніципального бізнесу в сучасній Україні.
14. Роль муніципальних властей у формуванні сприятливого інвестиційного клімату міст.
15. Вплив органів місцевого самоврядування на розвиток систем соціального забезпечення та охорони здоров'я в містах.
16. Житлово-комунальне господарство міст як одна з найголовніших галузей муніципального господарства.
17. Загальний стан житлово-комунального господарства (ЖКГ) міст. Заходи муніципальних властей щодо реформування ЖКГ та підвищення його ефективності.
18. Сучасні проблеми розвитку систем водопостачання і водовідведення в містах та муніципальні програми з їхнього реформування.
19. Особливості функціонування енергетичного комплексу міст. Нормативно-правова база розвитку муніципальної енергетики та системи енергозбереження в містах.
20. Організаційно-фінансове забезпечення енергопостачання та

енергозбереження на муніципальному рівні.

21. Стратегічні напрямки реформування та розвитку систем електропостачання і освітлення міст.
22. Сучасний стан розвитку та проблеми реформування міського пасажирського транспорту.
23. Роль стратегічного планування у сталому соціально-економічному розвитку міст.
24. Муніципальна політика зі сталого розвитку соціальної інфраструктури міст.
25. Інноваційна основа соціально-економічного розвитку міст. Політика міської виконавчої влади в галузі інновації.
26. Особливості розвитку інноваційної політики в найбільших містах України.
27. Принципи та механізми побудови системи управління життєзабезпеченням міст.
28. Роль муніципальних властей в становленні та розвитку бізнес інкубаторів в Україні.
29. Послуги, що надаються бізнес-інкубаторами.
30. Формування сприятливого бізнес-клімату в містах.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Дайте визначення термінів «муніципалітет», «муніципальне управління «муніципальна власність», «муніципальна соціально-економічна політика».
2. Покажіть вплив органів державного управління на реалізацію муніципальної соціально-економічної політики.
3. Дайте оцінку впливові органів місцевого самоврядування на формування муніципальних бюджетів.
4. Висвітліть повноваження муніципальних властей у сфері соціального захисту населення.
5. Покажіть роль комунальних підприємств, установ та організацій в соціально-

економічному розвитку міст.

6. Охарактеризуйте головні недоліки розвитку транспортної інфраструктури у великих та малих містах.

7. У чому полягає значення інформатизації?

8. Розкрийте основні шляхи вирішення проблеми підвищення ефективності управління матеріальними та фінансово-економічними ресурсами міст.

9. Що таке багатофункціональні інформаційні системи (ІС)?

10. Охарактеризуйте значення Геоінформаційних систем (ГІС) у соціально-економічному управлінні українським містом з боку органів місцевого самоврядування.

11. У чому полягає механізм розподілу податкових надходжень між бюджетами різних рівнів?

12. Які види місцевих податків існують в зарубіжних країнах?

13. Розкрийте особливості формування бюджетів у великих та малих містах.

14. Яку частку в муніципальних бюджетах займають трансферти, субвенції та інші перерахунки з державного бюджету?

15. Покажіть джерела прибутків та виділіть основні статті видатків муніципальних бюджетів.

16. Висвітліть основні напрямки реформування системи фінансового забезпечення муніципалітетів.

17. Охарактеризуйте права муніципальних утворень в сфері місцевого оподаткування.

18. Що таке економіка міст?

19. Розкрийте особливості розвитку муніципальних економічних систем.

20. Покажіть основні складові сектору муніципального бізнесу.

21. Дайте характеристику ролі муніципальних властей у формуванні сприятливого інвестиційного клімату міст.

22. Висвітліть основні проблеми розвитку малого бізнесу в містах.

23. Охарактеризуйте основні напрямки соціальної політики муніципалітетів.
24. Покажіть структуру житлово-комунального господарства (ЖКГ) міст.
25. Дайте оцінку заходам муніципальних властей щодо реформування ЖКГ та підвищення його ефективності.
26. Розкрийте основні напрямки удосконалення роботи ЖКГ.
27. Висвітліть заходи муніципальних властей зі створення конкурентного середовища та економічного стимулювання діяльності житлових організацій.
28. Висвітліть сучасний стан системи водопостачання та водовідведення в містах України.
29. Дайте характеристику основним заходам муніципальних властей щодо розв'язання проблем водопостачання населення.
30. Висвітліть стратегічні напрямки розвитку систем водопостачання та водовідведення в українських містах.
31. Покажіть основні особливості функціонування енергетичного комплексу міст.
32. Дайте характеристику структурній перебудові економіки України як засобу політики енергозбереження на муніципальному рівні.
33. Розкрийте особливості організаційно-фінансового забезпечення енергопостачання та енергозбереження на муніципальному рівні.
34. Дайте оцінку сучасному стану газової галузі в містах України.
35. Охарактеризуйте систему газопостачання регіонів та муніципалітетів.
36. Висвітліть основні заходи муніципальних властей щодо підвищення ефективності газопостачання міст.
37. Охарактеризуйте сучасний стан електропостачання міст.
38. Розкрийте стратегічні напрямки забезпечення енергозбереження в системах електропостачання та освітлення міст.
39. Дайте оцінку сучасному стану міського пасажирського транспорту.
40. Покажіть пропозиції муніципальних властей щодо можливості залучення інвестицій у транспортну галузь та створення нових робочих місць.

41. Які на вашу думку існують головні проблеми муніципального громадського транспорту, які потребують негайного розв'язання з боку муніципальних властей?
42. У чому полягає стратегічне планування соціально-економічного розвитку міст?
43. Розкрийте основні напрямки стратегічного планування розвитку міст.
44. Покажіть роль стратегічного планування в забезпеченні сталого соціально-економічного розвитку муніципалітетів.
45. У чому полягає специфіка управління соціально-економічним розвитком міст
46. Охарактеризуйте головні особливості муніципальної політики в соціальній сфері.
47. Покажіть роль держави в розвитку соціальної сфери муніципалітетів.
48. У чому полягає соціальна підтримка малозабезпечених та непрацевдатних громадян з боку муніципалітетів?
49. Які існують види соціальних пільг?
50. Охарактеризуйте заходи муніципалітетів, які спрямовані на зменшення рівня безробіття в містах України.
51. Покажіть основні принципи політики міської виконавчої влади в галузі інновації.
52. Дайте характеристику моделям та програмам інноваційного розвитку міст.
53. Що таке технополіс?
54. Які основні принципи побудови системи життєзабезпечення міст ви знаєте
55. Висвітліть особливості формування цілей і завдань системи планування і управління соціально-економічним розвитком міста.
56. Дайте визначення поняття «бізнес-інкубатори».
57. Охарактеризуйте основні послуги, що надаються бізнес-інкубаторами.
58. Висвітліть діяльність бізнес-інкубаторів в українських містах та за кордоном.
59. Покажіть роль муніципалітетів у створенні сприятливого бізнес-клімату.

60. У чому полягає вплив сприятливого бізнес-клімату на соціально-економічний розвиток міст?

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Азаров М. Я.* Бюджетна політика у контексті стратегії соціально-економічного розвитку України [Текст]. У шести томах / М. Я. Азаров, В. М. Геєць, Ф. О. Ярошенко. – К., 2004. – Т.5. Реформування міжбюджетних відносин і зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування. – 400 с.
2. *Бізнес-асоціації України та їх вплив на державну політику* [Текст] / Д. В. Ляпін, К. М. Ляпіна. – К.: Інститут конкурентного суспільства, 2005. – 128 с.
3. *Бізнес-інкубатори в регіонах України* [Текст] // електронний ресурс [режим доступу] /<http://www.mipmagazine.com.ua>
4. *Біленчук П. Д.*, Соціальне партнерство та муніципальний розвиток: перші кроки [Текст] / П. Д. Біленчук, П. С., В. В. Кравченко та ін. – К.: Влад і Влада, 1999. – 198 с.
5. *Бондар С. І.* Сучасна регіональна соціально-економічна політика держави: теорія, методологія, практика [Текст] / С. І. Бондар, Т. А. Заєць, І. В. Терон . – К.: РВПС України, 2002. – 250 с.
6. *Бойко М. Д.* Право соціального забезпечення України [Текст]: Навч. посіб. / М. Д. Бойко. – К.: Атіка, 2006. – 380 с.
7. *Вівчар О. Й.* Місцеві фінанси [Текст]: навч. посіб. / О. Й. Вівчар, О. Б. Курило, В. М. Кащишин ; Нац. ун-т "Львів. політехніка". - Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2014. - 258 с. : рис., табл.
8. *Гапоненко А. Л.* Стратегия социально-экономического развития: страна, регион, город [Текст] / А. Л. Гапоненко. – М., Издательство РАГС, 2001. – 224 с.
9. *Дослідження бізнес-клімату м. Чернігова* [Текст] // електронний ресурс [режим доступу] /<http://www.chernihiv-oblast.gov.ua>
10. *Дрозденко В. М.* Промислово-інноваційна політика в м. Києві: Формування та реалізація [Текст] / В. М. Дрозденко, В. А. Кир'ян, М. В. Підмогильний, О. М.

Тевелєв та ін.. – К., 2003. – 153 с.

11. *Журавський В. С.* Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні [Текст]: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / В. С. Журавський, В. О. Серьогін, О. Н. Ярмиш. – К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2003. – 671 с.

12. *Івано-Франківськ.* Стратегічний план економічного розвитку [Текст]. - Івано-Франківськ: [Б. в.], 2005. – 85 с.

13. *Кравченко В.* Фінанси місцевого самоврядування України: проблеми становлення (1989-2001) [Текст] / В. Кравченко. – К., 2001. – 460 с.

14. *Лазор О. Д.* Основи місцевого самоврядування [Текст]: Навч. посіб. / О. Д. Лазор. – К., 2003. – 432 с.

15. *Мачульская Е. Е.* Право социального обеспечения [Текст] / Е. Е. Мачульская. – М., 2001. – 292 с.

16. *Мельник А. Ф.,* Монастирський Г. Л., Дудкіна О. П. Муніципальний менеджмент [Текст]: Нав. посіб. / А. Ф. Мельник, Г. Л. Монастирський, О. П. Дудкіна. - [За ред. доктора економічних наук, професора А. Ф. Мельник]. – К.: «Знання», 2006. – 420 с.

17. *Місьцеве самоврядування:* Збірник нормативно-правових актів [Текст]. – Х: Гриф, 2002. – 688 с.

18. *Місьцеве самоврядування в столиці України* [Текст].- [За редакцією О.М. Невелева]. – К., 2000. – 280 с.

19. *Онищук Г. І.* Міський господарський комплекс України: теорія та практика розвитку : Автореферат дис. на здоб. наук. ступеня доктора екон. наук. – К., 2002. – 38 с.

20. *Поживанов М. О.* Українські вектори місцевого самоврядування [Текст] / М. О. Поживанов. – К.: Альтерпрес, 2004. – 368 с.

21. *Президент України та державна регіональна і муніципальна політика* [Текст]. – К.: Логос, 2002. – 236 с.

22. *Про міський бюджет міста Дніпропетровська на 2014 рік* електронний ресурс [режим доступу] /<http://www.rada.dn.ua>

23. *Рішення Київської міської ради «Про бюджет міста Києва на 2014 рік»*

електронний ресурс [режим доступу] /<http://www.km.gov.ua>

24. *Салій І.* Українські міста: питання власності і муніципального управління [Текст] / І. Салій. – К., 2001. – 415С.

25. *Стратегічний* план економічного розвитку міста Луцька електронний ресурс [режим доступу] /<http://www.lutsk.ua>

26. *Студінський В. А.* Маркетинг у житлово-комунальній сфері [Текст] / В. А. Студінський. – К. – Житомир, ДАЖКХ – Видавництво «Волинь», 2001. – 312 с.

27. *Утвенко В. В.* Муніципальна соціально-економічна політика [Текст]: навч. посіб. / В. В. Утвенко; Міжрегіон. акад. упр. персоналом (МАУП). - К.: Персонал, 2011. - 138, [2] с.

28. *Шканова О. М.* Маркетинг послуг: [Текст]: навч. посіб. / О. М. Шканова. – К., Кондор, 2003. – 304 с.

29. *Шляхи* реалізації адміністративно-територіальної реформи в Україні [Текст]:. – К., 2005. – 215 с.

30. *Шумілікін В. А.* Підвищення ефективності місцевого самоврядування в Харкові на основі науково-технічного, соціально-економічного і кадрового потенціалу міста / [Текст] / В. А. Шумілікін, В. М. Бабаєв, В. І. Луговий.– Х., НТУ «ХПІ», 2003. – 400 с.

Додаткова

31. *Андресюк Б. П.* Місцеве самоврядування в сучасній Україні: проблеми і перспективи / [Текст] / Б. П. Андресюк. – К.: Інформаційно-видавничий центр, 1997. – 222 с.

32. *Березовська-Чміль О.* Соціальна політика та механізми її реалізації в Україні (політологічний аналіз) [Текст]: монографія / О. Березовська-Чміль; Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника. - Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпат. нац. ун-ту ім. В. Стефаника, 2013. - 167 с.

33. *Бізнес-інкубатор: міф чи привід?* [Текст] /електронний ресурс [режим доступу] /<http://www.bila-cerkva.osp.-ua>.

34. *Бізнес-інкубатор: середовище взаємодії великих і малих підприємств* Бізнес-інкубатор: міф чи привід? [Текст] / електронний ресурс [режим доступу] [/http://www.academia.org.ua](http://www.academia.org.ua)
35. *Бізнес-клімат на Яремчанщині* [Текст] /електронний ресурс [режим доступу] [/http://www.yaremche.if.ua](http://www.yaremche.if.ua)
36. *Борковская В. Г.* Ценообразование в жилищном хозяйстве [Текст] / В. Г. Борковская // Жилищное и коммунальное хозяйство. – 2000. - №6. – С.18-20.
37. *Брусак Р.* Проблеми стратегічного планування розвитку населених пунктів та територій [Текст] / Р. Брусак, Г. Дробенко, В. Левчишин // Проблеми малих міст України. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Львів – Золочів, 27-28 травня 2000 р.). – Львів, 2000. – С.28-33.
38. *Відомості* про працюючі бізнес-інкубатори, бізнес-центри, інноваційні центри / електронний ресурс [режим доступу] [/http://www.tu.edu.te.ua](http://www.tu.edu.te.ua)
39. *Волохова І. С.* Місцеві фінанси та перспективи поглиблення фінансової децентралізації в Україні [Текст]: монографія / І. С. Волохова; Одес. нац. екон. ун-т. - Одеса : Атлант, 2014. - 461 с. : рис., табл.
40. *Гриньків І.* Проблеми реформування міського житлово-комунального господарства [Текст] / І. Гриньків // Проблеми малих міст України. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Львів – Золочів, 27-28 травня 2000 р.). – Львів, 2000. – С.114-117.
41. *Дехтяренко Ю.* Стратегія розвитку міста: територіально-планувальний аспект [Текст] / Ю. Дехтяренко // Управління сучасним містом. – 2001. - №1-3. – С.86-99.
42. *Заверуха О. Б.* Бюджетні повноваження органів місцевого самоврядування в Україні [Текст] / О. Б. Заверуха: Автореф. дис. на здоб. наук. ступеня кандид. юрид. наук. – К., 2001. – 20 с.
43. *Іваськевич І. О.* Організація соціального забезпечення [Текст]: Курс лекцій. – Тернопіль, 2003. – 104 с.
44. *Калуш* житиме за планом на межі фантастики / електронний ресурс [режим доступу] [/http://www.vikna.if.ua](http://www.vikna.if.ua)

45. *Кампо В.* Муніципальна політика Президента України [Текст] / В. Кампо, М. Пухтинський / Фонд сприяння місцевому самоврядуванню України; Академія муніципального управління. – К., 2002. – 49 с.
46. *Комов В. В.* Стратегічний муніципальний менеджмент (інноваційний підхід до розвитку сучасного міста) [Текст] / В. В. Комов, В. П. Корнійчук, К. Д. Хом'як. – К.: Денеб, 2005. – 40 с.
47. *Корольов В. Ю.* Деякі аспекти регулювання ціноутворення у житлово-комунальному господарстві [Текст] / В. Ю. Корольов // Прометей. Регіональний збірник наукових праць з економіки. – Донецьк, 2005. – Вип.2. – С.143-146.
48. *Крісенко О. В.* Діяльність органів місцевого самоврядування в забезпеченні транспортних послуг [Текст] / О. В. Крісенко: Автореф. дис. на здоб. наук. ступеня кандид. наук з держ. Управління. – К., 2005. – 20 с.
49. *Кузьмін О.* Розвиток міст України: планування та інвестування [Текст] / О. Кузьмін, А. Завербний // Проблеми малих міст України. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Львів – Золочів, 27-28 травня 2000 р.). – Львів, 2000. – С.77-79.
50. *Малярчук А. К.* Наповнення місцевих бюджетів в умовах розширення бюджетних прав органів місцевого самоврядування [Текст] / А. К. Малярчук: Автореферат дис. на здоб. наук. Ступеня кандид. Екон. наук. – Т., 2006. – 21 с.
51. *Місьцеве самоврядування в Швеції* [Текст] // Переваги місцевого самоврядування (29-30 травня 2001 р. м. Ірпінь, Київська область). – К., Логос, 2001. – 194 с.
52. *Музика О.* Бюджети малих міст: проблеми сьогодення [Текст] / О. Музика // Проблеми малих міст України. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Львів – Золочів, 27-28 травня 2000 р.). – Львів, 2000. – С.87-91.
53. *Операція «Інтеграція»* (бізнес-інкубатори в Україні) / електронний ресурс [режим доступу] /<http://www.kmu.gov.ua>
54. *Пастернак М. М.* Місцеві позики як інструмент фінансування соціально-економічних програм органів місцевого самоврядування [Текст] / М. М. Пастернак:

- Автореферат дис. на здоб. наук. ступеня кандид. екон. наук. – Ірпінь, 2001. – 16 с.
55. *Полуянов В. П.* Проблеми рентабельності комунальних послуг (на прикладі АТ «Хвиля») [Текст] / В. П. Полуянов // Економіст. – 1999. - №1. – С. 58-61.
56. *Рыбалка А. Т.* Особенности развития конкурентной среды в жилищно-коммунальной сфере и проблемы повышения её эффективности / А. Т. Рыбалка // Актуальні проблеми економіки. – 2003. - №9.(27). – С.141-148.
57. *Смоляр Ю. О.* Взаємодія центрального і місцевого рівнів державного управління у процесі здійснення муніципальних запозичень [Текст] / Ю. О. Смоляр // Міжнародна науково-практична конференція «Проблеми та перспективи розвитку фінансів місцевого самоврядування в Україні (20-25 квітня 2002 р.). – Дніпропетровськ, 2002. – С.51-52.
58. *Українська асоціація бізнес-інкубаторів та інноваційних центрів* [Текст] / електронний ресурс [режим доступу] / <http://www.novekolo.info>
59. *Хмельницький інформаційний центр підтримки підприємництва* [Текст] / електронний ресурс [режим доступу] / <http://www.cpp.km.ua/incubation.ph>
60. *Чабан О.* Досвід самоорганізації енергозабезпечення у малих містах Німеччини [Текст] / О. Чабан // Проблеми малих міст України. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Львів – Золочів, 27-28 травня 2000 р.). – Львів, 2000. – С.165-170.
61. *Шевчук П.* Соціальна та гуманітарна політика [Текст]: навч. посіб. / П. Шевчук. - Л.: ЛРІДУ НАДУ, 2014. - 320 с.
62. *Ярова Л. В.* Соціальна політика України в контексті європейської інтеграції [Текст]: монографія / Л. В. Ярова; Держ. закл. "Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського". - О.: Фенікс, 2011. - 318 с.